

УДК 336.02:338.431

DOI: 10.25140/2411-5215-2019-4(20)-312-319

*Тетяна Гоголь, Валентин Нехай***ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА***Татьяна Гоголь, Валентин Нехай***ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА***Tetiana Gogol, Valentyn Nekhai***FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: THEORY AND PRACTICE**

У статті розглянуто наявні підходи до трактування поняття «економічна безпека підприємства» та проведено ретроспективний аналіз концептуальних підходів до визначення цього поняття, визначено основні функціональні складові економічної безпеки підприємств, адекватних сучасним реаліям. Особливої уваги потребують питання економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, специфіка діяльності яких потребує налагодження механізму подвійної адаптації до економічних та природно-кліматичних умов.

Зазначено, що система економічної безпеки підприємства є суб'єктом і об'єктом управління та потребує: опису об'єкта управління, формалізації цілей існування об'єкта управління, визначення множини критеріїв управління об'єктом, проєктування та створення системи управління, яка здатна мінімізувати втрати та забезпечити захист від внутрішніх та зовнішніх загроз. Систему економічної безпеки підприємства слід розглядати як структуровану сукупність взаємопов'язаних елементів зовнішніх і внутрішніх суб'єктів забезпечення безпеки, їхнього функціоналу, політики економічної безпеки, організаційної побудови, стратегії і тактики, принципів і методів, спрямованих на забезпечення функціонування суб'єкта господарювання та здатних протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Ключові слова: економічна безпека; система економічної безпеки підприємства; управління системою економічної безпеки; функціональні складові економічної безпеки підприємств.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 12.

В статье рассмотрены существующие подходы к трактовке понятия «экономическая безопасность предприятия» и проведен ретроспективный анализ концептуальных подходов к определению данного понятия, определены основные функциональные составляющие экономической безопасности предприятий адекватных современным реалиям. Особого внимания требуют вопросы экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий, специфика деятельности которых, требует налаживания механизма двойной адаптации к экономическим и природно-климатическим условиям.

Отмечено, что система экономической безопасности предприятия является субъектом и объектом управления и требует: описания объекта управления, формализацию целей существования объекта управления, определение множества критериев управления объектом, проектирование и создание системы управления, которая способна минимизировать потери и обеспечить защиту от внутренних и внешних угроз. Систему экономической безопасности предприятия следует рассматривать как структурированную совокупность взаимосвязанных элементов внешних и внутренних субъектов обеспечения безопасности, их функционала, политики экономической безопасности, организационного построения, стратегии и тактики, принципов и методов, направленных на обеспечение функционирования предприятия и способных противодействовать внутренним и внешним угрозам.

Ключевые слова: экономическая безопасность; система экономической безопасности предприятия; управление системой экономической безопасности; функциональные составляющие экономической безопасности предприятий.

Рис.: 2. Табл.: 1. Библ.: 12.

The article discusses the existing approaches to the interpretation of the concept of "economic security of the enterprise" and conducts a retrospective analysis of conceptual approaches to the definition of this concept, identifies the main functional components of the economic security of enterprises adequate to modern realities. Particular attention is required to the issues of economic security of agricultural enterprises, the specific nature of which requires the establishment of a mechanism of double adaptation to economic and climatic conditions.

It is noted that the economic security system of an enterprise is a subject and a control object and requires: a description of the control object, formalization of the goals of the control object existence, determination of the set of criteria for managing the object, design and creation of a control system that can minimize losses and provide protection against internal and external threats. The economic security system of an enterprise should be considered as a structured set of interconnected elements of external and internal security entities, their functionality, economic security policies, organizational structure, strategies and tactics, principles and methods aimed at ensuring the functioning of the enterprise and capable of countering internal and external threats.

Keywords: economic security; economic security system of the enterprise; management of the economic security system; functional components of economic security of enterprises.

Fig.: 2. Table: 1. References: 12.

JEL Classification: M29; Q19

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Постановка проблеми. Основними галузями національної економіки, які формують ВВП України, залишаються: промисловість, торгівля та сільське господарство (рис. 1). За останні роки спостерігається зниження питомої ваги у структурі ВВП промисловості – з 27,6 % у 2010 році до 24,8 % у 2018 році, будівництва – з 3,7 до 2,7 %, транспорту – з 12,7 до 7,6 %. Натомість помітно нарощується питома вага сільського господарства – з 8,4 % у 2010 до 11,9 % у 2018. На сьогодні АПК вважають «донором» національної економіки, який формує майже 40 % експорту.

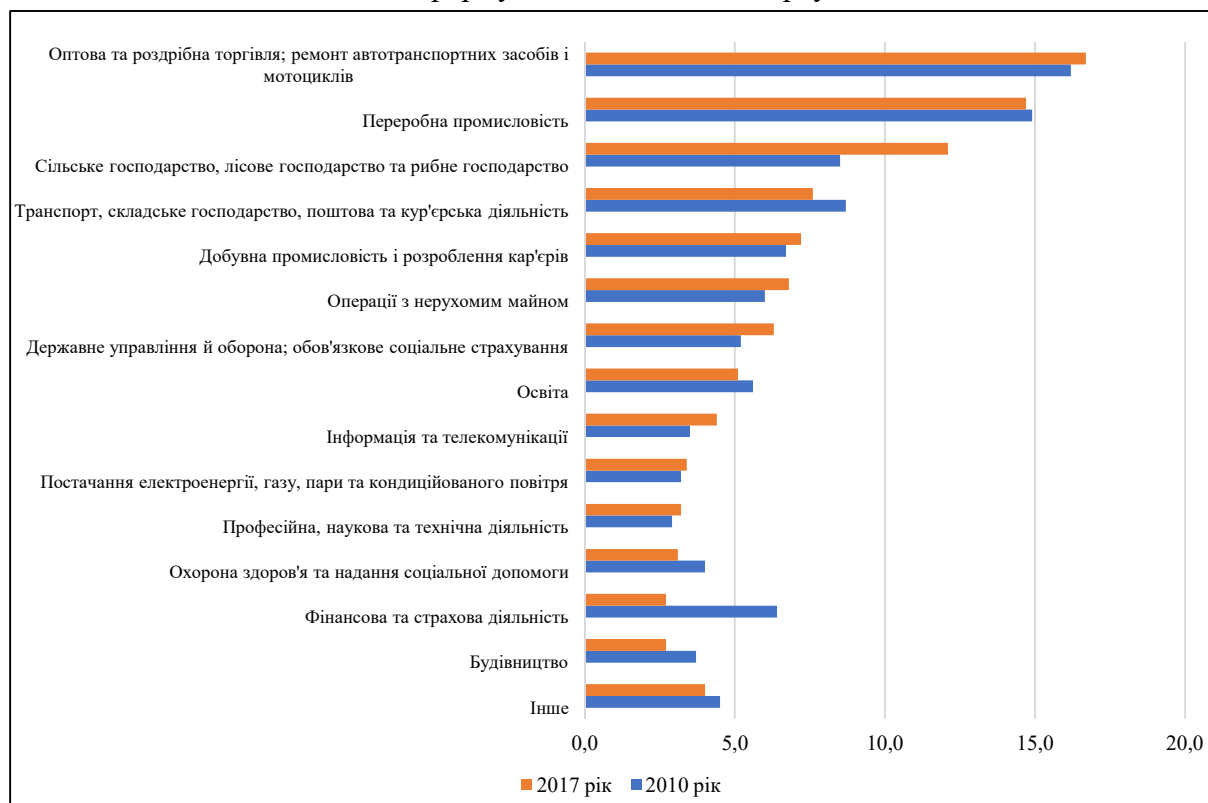


Рис. 1. Структура валової доданої вартості у 2010 та 2017 рр., у %

Джерело: Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Практичний досвід успішної аграрної політики зарубіжних країн свідчить про тісний зв'язок аграрного й сільського розвитку. Аграрний сектор суттєво впливає на відновлення і стале зростання національної економіки, якщо в регулюванні його розвитку узгоджуються інтереси сільського господарства, сільських громад і всього суспільства.

Низький рівень державного регулювання та підтримки діяльності сільськогосподарських підприємств призводить до необхідності самостійного визначення стратегії розвитку, що вимагає створення на підприємстві системи економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню правових, економічних та інституційних засад економічної безпеки підприємства, основних принципів та напрямів вдосконалення системи управління економічною безпекою присвячені праці таких науковців, як Л. Абалкін, П. Бернс, П. Друкер, Т. Клейнер, Е. Олейников, В. Шликов, В. Ярочкін та ін.

Вагомий внесок у дослідження необхідності, причин та функцій економічної безпеки підприємства в умовах трансформації економіки зробили і вітчизняні вчені: О. Ареф'єва, С. Васильчак, В. Геєць, Л. Гнилицька, В. Глушков, Я. Жаліло, С. Злупко, Е. Ібрагімов, Т. Ковальчук, М. Лесечко, В. Маргасова, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Є. Овчаренко, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Покропивний, А. Ревенко, О. Терещенко, В. Шлемко та ін.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Питання економічної безпеки сільськогосподарських підприємств досліджувались такими вченими, як В. Животенко, Г. Козаченко, О. Ляшенко, Л. Шамаєва та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Науковці та практики, які досліджують проблему безпеки, наводять багато визначень як безпеки, так і економічної безпеки підприємств. Безперечно, зміна економічних, політичних, соціальних відносин впливає на погляди авторів на це поняття, але і на сьогодні немає спільної думки відносно суті цього поняття, а відповідно, і відсутність єдиного погляду щодо функціональних складників економічної безпеки.

Кожен із підходів характеризується окремими спільними та відмінними параметрами, коли порушується питання галузевої безпеки підприємств. Особливої уваги потребують питання економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, специфіка діяльності яких потребує налагодження механізму подвійної адаптації до економічних та природно-кліматичних умов.

З огляду на це є необхідність ретроспективного аналізу основних підходів до сутності економічної безпеки сільськогосподарських підприємств та виділенні її функціональних складових.

Мета статті. Метою роботи є ретроспективний аналіз концептуальних підходів до визначення категорії «економічна безпека підприємства» та визначення складових економічної безпеки підприємств АПК, адекватних сучасним реаліям.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання сутності та еволюції поняття економічної безпеки підприємств В. Є. Глушков та Р. М. Редько [1] виділяють такі підходи до трактування поняття безпеки:

– силовий підхід, відповідно до якого економічна безпека підприємства розглядалась як захист комерційної таємниці підприємства. Прихильники В. Ярочкін, А. Шаваєв, В. Барсуков та ін.;

– економічна безпека підприємства трактувалась як захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз та негативного впливу зовнішнього середовища. Прихильники Д. Ковальов, Т. Сухорукова, Г. Козаченко, В. Пономарьов, О. Ляшенко, М. Бендіков та ін.;

– економічна безпека підприємства, розглядається з позиції наявності та необхідності забезпечення конкурентних переваг підприємства. Прихильники Е. Раздіна, В. Белокуров та ін.;

– ресурсно-функціональний підхід, де економічна безпека підприємства асоціюється з ефективністю використання ресурсів підприємства для запобігання виникнення загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства. Прихильники Є. Олейніков, С. Покропивний та ін.;

– економічна безпека підприємства ототожнюється з його стійкістю та розвитком. Прихильники Р. Федоренко, Г. Клейнер, В. Тамбовцев, Р. Качалов, В. Забродській, Н. Капустін, В. Мунтіян;

– комбінований підхід, який поєднує одночасно декілька позицій. Прихильники В. Гусев, В. Демін, Б. Кузін, С. Ілляшенко.

Л. Гнилицька [2], досліджуючи та узагальнюючи підходи щодо формування змісту діяльності із забезпечення економічної безпеки підприємства, пропонує такі концепції визначення поняття економічної безпеки:

– захист комерційної таємниці. Захист та створення сприятливих економічних умов існування підприємства переважно через збереження комерційної таємниці;

– захист економічних інтересів підприємства. Забезпечення збалансованості інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

– ресурсно-функціональна. Створення умов для ефективного використання корпоративних ресурсів та захисту внутрішніх і зовнішніх загроз з метою забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємства;

– фінансова. Забезпечення фінансової стійкості;

– діяльнісна. Оптимізація використання корпоративних ресурсів підприємства та нівелювання впливу внутрішніх та зовнішніх загроз з метою збільшення вартості його капіталу на основі здійснення сукупності взаємопов'язаних обліково-аналітичних та контрольних процедур.

Дослідивши та систематизувавши підходи до тлумачення поняття економічна безпека підприємства, І. П. Шульга визначає такі підходи [3]:

– забезпечення умов збереження комерційної таємниці;

– захист від несприятливого впливу зовнішнього середовища залежно від загроз та функціональних складових;

– захист економічних інтересів підприємства;

– захист окремого виду діяльності;

– захист окремого виду суб'єктів господарювання залежно від виду діяльності та форми власності;

– сукупність економічних відносин.

Отже, на початку формування поняття економічної безпеки підприємства асоціювалось із забезпеченням умов збереження комерційної таємниці. У подальшому розуміння економічної безпеки підприємства трактувалось як захист від несприятливого впливу зовнішнього середовища. Ресурсно-функціональний підхід розглядається як здатність підприємства ефективно використати ресурси та наявні ринкові можливості в умовах цілеспрямованої руйнуючої дії зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства.

На сьогодні більшість науковців розглядають систему економічної безпеки підприємства як підсистему складної відкритої системи – «підприємство».

Т. Іванюта та А. Заїчковський розглядають систему економічної безпеки як «обмежену множину взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу. Складовими елементами такої системи є об'єкт та суб'єкт безпеки, механізм забезпечення безпеки, а також політика безпеки, що містить цілі та задачі безпеки, функції та принципи безпеки, а також стратегію безпеки» [4].

Група авторів [5] визначають систему економічної безпеки підприємства як «певну множину взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу. Система економічної безпеки розглядається як цілісна відкрита складна багаторівнева та багатофункціональна система, яка містить у собі ряд підсистем».

З. Якубович розглядає систему економічної безпеки підприємства як «підсистему відкритої складної системи підприємства. Вона виділяє основні елементи системи економічної безпеки підприємства: вхід системи, суб'єкти системи, мету, цілі, завдання, принципи та інструменти» [6].

І. Белоусова розглядає систему економічної безпеки суб'єктів господарювання як багаторівневу ієрархічну систему, що містить функціональну підсистему, підсистему управління та підсистему забезпечення [7].

І. Шульга, відповідно до класифікації систем, відносить систему економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності до техніко-економічної, локальної, складної, стохастичної, аперіодичної системи з неповним інформаційним забезпеченням [3].

Отже, систему економічної безпеки підприємства треба розглядати як структуровану сукупність взаємопов'язаних елементів зовнішніх і внутрішніх суб'єктів забезпечення безпеки, їхнього функціоналу, політики економічної безпеки, організаційної побудови, стратегії і тактики, принципів і методів, спрямованих на забезпечення функціонування суб'єкта господарювання та здатних протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Як стверджує В. Афанасьєв: «... метою системного мислення є адекватне і цілісне сприйняття навколишнього світу, цілісне осмислення і усвідомлення законів і закономірностей матеріального та нематеріального світу і їх використання в своїй діяльності і, насамперед, при створенні і управлінні складними системами. Очевидно, що ефективність системного мислення, тим вища, чим до складнішої системи воно застосовується» [8].

Застосування системного підходу до організації наукового пізнання поняття «економічна безпека підприємства» є історично і логічно обумовленим та визначається такими основними принципами:

- розвитку (змінність системи в міру накопичення інформації, що надходить із зовнішнього та внутрішнього середовища);
- цільової спрямованості (результативний цільовий вектор системи не завжди є сумою оптимальних цілей його підсистем);
- функціональності (структура системи відповідає її функціям);
- ієрархії (ранжування і підпорядкованість систем);
- невизначеності (ймовірного настання подій та відсутність повної інформації);
- організованості (ефективності виконання рішень).

З огляду на вищенаведене можна стверджувати, що система економічної безпеки підприємства є суб'єктом і об'єктом управління. До основних завдань управління переважно належать: опис об'єкта управління, формалізацію цілей існування об'єкта управління, визначення множини критеріїв управління об'єктом, проектування та створення системи управління, яка здатна забезпечити інформаційні потреби менеджменту підприємства.

Можна погодитись з думкою Є. Овчаренко: «...на жаль, жоден з існуючих підходів не в змозі вирішити усі чотири задачі комплексно» [9].

У своїх дослідженнях щодо розвитку концепцій та підходів до поняття економічної безпеки підприємства О. М. Ляшенко зазначає: «Очевидно, що концепції та підходи щодо економічної безпеки підприємства перебувають у конвергентному стані. Розвиток та економічна безпека – найважливіші характеристики підприємства як єдиної системи. Їх не слід протиставляти, кожна з них по-своєму характеризує стан підприємства. Таке твердження є актуальним, коли підприємство розглядають як відкриту систему, що функціонує в рухливому навколишньому середовищі» [10].

Завершуючи дослідження основних фрагментів щодо еволюції підходів до тлумачення поняття «економічна безпека підприємства», варто погодитись з узагальненням фаз такої еволюції, яке представлено в дисертації О. М. Ляшенко (рис. 2) [10].

Фази генези економічної безпеки підприємства

I	II			III	
Стан захищеності від загроз	Ототожнення зі стійкістю підприємства	Стан використання корпоративних ресурсів	Наявність конкурентних переваг	Гармонізація інтересів	Міра економічної свободи
Семантика	Статика			Динаміка	
Економічна безпека				Управління економічної безпекою	

Рис. 2. Генеза економічної безпеки підприємства

Визначаючи економічну безпеку підприємства на основі системного підходу, де система розглядається як сукупність елементів, що перебувають у певних зв'язках і відносинах один з одним, яка створює єдність і цілісність, доцільно дослідити всі елементи системи економічної безпеки підприємства.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Дослідження наукових джерел та практичних напрацювань дозволяє виділити такі основні складові економічної безпеки підприємства: інформаційна, кадрова, комерційна, науково-технічна, техніко-технологічна інноваційна, соціальна, фізична (силова), екологічна, інтелектуальна, політико-правова, ринкова, фінансова, матеріально-технічна, організаційно-управлінська, виробнича, інтерфейсна, енергетична, техногенна, зовнішньоекономічна [11].

Цей перелік можна доповнювати й іншими складовими, але трактування функціональних складових економічної безпеки різняться за однією категорією та є схожими за іншими. Специфіка діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає адаптації змісту цих категорій та врахування особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств. Так, екологічна складова розглядається як вплив діяльності підприємства на дотримання норм екологічного законодавства, мінімізація втрат від забруднення довкілля та руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан довкілля. Але, з іншого боку, природно-кліматичні умови є одним з основних факторів ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Використання сучасних інформаційних технологій у діяльності підприємств, зокрема й у сільському господарстві, вимагає перегляду визначення інформаційної безпеки як складової економічної безпеки підприємства [12].

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи отримані результати дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Формування поняття економічної безпеки підприємства відповідало наявним економічним, соціальним, політичним, правовим умовам та інтересам суб'єктів господарювання.

2. На сьогодні більшість науковців розглядають систему економічної безпеки підприємства як підсистему складної відкритої системи – «підприємство».

3. Система економічної безпеки підприємства є суб'єктом і об'єктом управління та потребує: опису об'єкта управління, формалізацію цілей існування об'єкта управління, визначення множини критеріїв управління об'єктом, проєктування та створення системи управління, яка здатна мінімізувати втрати та забезпечити захист від внутрішніх та зовнішніх загроз.

4. Систему економічної безпеки підприємства слід розглядати як структуровану сукупність взаємопов'язаних елементів зовнішніх і внутрішніх суб'єктів забезпечення безпеки, їхнього функціоналу, політики економічної безпеки, організаційної побудови, стратегії і тактики, принципів і методів, спрямованих на забезпечення функціонування суб'єкта господарювання та здатних протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам.

5. Визначаючи економічну безпеку підприємства на основі системного підходу, доцільно дослідити всі елементи системи економічної безпеки підприємства.

6. Неоднозначність складу та трактування функціональних складових економічної безпеки підприємства, використання нових технологій виробництва та інформаційних технологій у діяльності сільськогосподарських підприємств потребують подальшого їх дослідження та розвитку.

Список використаних джерел

1. Глушков В. С., Редько Р. М. Економічна безпека підприємства як динамічна категорія. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2012. № 4 (70). Т. 2. С. 47–53.
2. Гнилицька Л. Теоретико-методологічний інструментарій формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит: науково-практичний журнал*. 2013. № 9. С. 37–45.
3. Шульга І. П. Формування системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств: дис. ... д-ра екон. наук: 21.04.02 / ВНЗ «Ун-т економіки та права КРОК». Київ, 2011. 455 с.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

4. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства. Київ: Центр учбової літ., 2009. 256 с.
5. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія / Кириченко О. А. та ін. Київ: ІМБ Університету економіки та права «КРОК», 2010. 412 с.
6. Якубович З. Формування системи економічної безпеки машинобудівного підприємства. *Вісник ТНЕУ*. 2010. № 1. С. 81–86.
7. Белоусова І. А. Модернізація системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності в процесі управління витратами: дис. ... д-ра екон. наук: 21.04.02 / Ун-т економіки та права «КРОК». Київ, 2010. 355 с.
8. Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание и управление. Москва: Политиздат, 1981. 432 с.
9. Овчаренко Є. І. методологія формування та узгодження цілей у системі економічної безпеки підприємства: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04; 21.04.02 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Сєверодонецьк, 2015. 631 с.
10. Ляшенко О. М. Управління економічною безпекою підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04; 21.04.02 / СНУ ім. В. Даля. Луганськ, 2012. 405 с.
11. Базилевич В. М. Економічна безпека в АПК та її загрози: сутність та форми прояву. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 8. С. 73–77.
12. Ільчук В. П., Садчиков В. С. Шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. № 2 (66). С. 209–217.

References

1. Hlushkov, V. (2012). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva yak dynamichna katehoriia [Economic security of the enterprise as a dynamic category]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Serii: Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of VNAU. Series: Economic sciences*, 4 (70) (2), 47–53 [in Ukrainian].
2. Hnylytska, L. (2013). Teoretyko-metodolohichniy instrumentarii formuvannia systemy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Theoretical and methodological tools for the formation of the system of ensuring the economic security of the enterprise]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and Auditing*, 9, 37–45 [in Ukrainian].
3. Shulha, I. (2011). *Formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky emisiinoi diialnosti aktsionermykh tovarystv [Formation of system of economic security of emission activity of joint-stock companies]*. (Doctor's thesis). VNZ «Un-t ekonomiky ta prava KROK», Kyiv [in Ukrainian].
4. Ivaniuta, T. (2009). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of the enterprise]*. Kyiv: Tsentru uchbovoi lit. [in Ukrainian].
5. Kyrychenko, O. (Ed.). (2010). *Problemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu subiektiv hospodariuvannia [Problems of managing economic security of business entities]*. Kyiv: ІМБ Університету економіки та права «КРОК» [in Ukrainian].
6. Yakubovych, Z. (2010). Formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky mashynobudivnoho pidpriemstva [Formation of system of economic safety of machine-building enterprise]. *Visnyk TNEU – TNEU Bulletin*, 1, 81–86 [in Ukrainian].
7. Belousova I. (2010). *Modernizatsiia systemy ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodarskoi diialnosti v protsesi upravlinnia vytratamy [Modernization of economic security of business entities in the process of cost management]*. (Doctor's thesis). VNZ «Un-t ekonomiky ta prava KROK», Kyiv [in Ukrainian].
8. Afanasev, V. (1981). *Obshchestvo sistemnost poznanie i upravlenie [Society: Systematicity, Cognition and Management]*. Moscow: Politizdat [in Russian].
9. Ovcharenko, Ye. (2015). *Metodolohiia formuvannia ta uzghodzhennia tsilei u systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Methodology of formation and coordination of goals in the system of economic security of the enterprise]*. (Doctor's thesis). Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet im. Volodymyra Dalia, Sievierodonetsk [in Ukrainian].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

10. Liashenko, O. (2012). *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Management of economic security of the enterprise]*. (Doctor's thesis). Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet im. Volodymyra Dalia, Luhansk [in Ukrainian].

11. Bazylevych, V. (2014). *Ekonomichna bezpeka v APK ta yii zahrozy: sutnist ta formy proiavu [Economic security in agroindustrial complex and its threats: essence and forms of manifestation]* *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomichni nauky»*, 8, 73-77 [in Ukrainian].

12. Pchuk, V., Sadchikov, V. S. (2013). *Shliakhy pidvyshchennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv ahrarnoho biznesu [Ways to improve the financial and economic security of agricultural enterprises]*. *Visnyk chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu – Visnyk of Chernihiv State Technological University*, 2 (66), 209–217 [in Ukrainian].

Гоголь Тетяна Анатоліївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Гоголь Татьяна Анатольевна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри бухгалтерського учета, налогообложения и аудита, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Gogol Tetiana – PhD in Economics, Professor, Professor of the department of accounting, taxation and audit, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: tatyana.gogol@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0885-6271>

ResearcherID: F-6030-2016

Нехай Валентин Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Нехай Валентин Анатольевич – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського учета, налогообложения и аудита, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Nekhai Valentyn – PhD in Economics, Associate Professor, doctoral student of the department of accounting, taxation and audit, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: valentin_nehai@meta.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9548-0961>

ResearcherID: F-4084-2016